

TA'LIM JARAYONIDA AXLOQIY QADRIYATLAR

Ashurov Azizbek Ilhomovich

Osiyo xalqaro universiteti magistranti

Annotatsiya: Maqolada yosh avlodning ta'lim jarayonidagi zamonaviy dolzarb muammolari yoritilgan, axloqiy qadriyatlarni singdirish va tarbiyaning roliga katta e'tibor qaratilgan. Globallashuv va mamlakatning o'tish davri sharoitida ta'limning asosiy vazifasi axloq va insonparvarlik dunyoqarashi nuqtai nazaridan qadriyatlarni tanlashdir.

Kalit so'zlar: qadriyatlar, tarbiya, ta'lim, axloq, insonparvarlik;

Gumanistik dunyoqarash nuqtai nazaridan, axloqiy qadriyatlarning asosiy xususiyati ularda inson uchun foydali bo'lgan fazilatlar, xususiyatlarning mavjudligi va bu qadriyatdan inson manfaati uchun foydalanish qobiliyatidir. Axloqiy qadriyatlarning umumiy xususiyati - ulardagi insonparvarlik, hayotning tasdiqlanishi, odamlarning ijobiy fazilatlarini, turli ko'rinishdagi ezgulik ijodi bilan bog'liq bo'lgan barcha narsalardir. Erkinlik, hayot, mehnat, mehr-oqibat, tinchlik, madaniyat, vatanparvarlik, vatanga sadoqat ko'pincha o'zbek xalqining ustuvor ma'naviy qadriyatlari sifatida ta'kidlangan. Axloqiy qadriyatlarning poydevori ajdodlarimiz tomonidan xalq dostonlarida qo'yilgan bo'lib, xalq donishmandligi, axloqiy tarbiya, ko'rsatmalar, umuminsoniy qadriyatlarni tadqiq etishga qaratilgan bebaho pedagogik tajriba o'z ifodasini topgan.

Bugun jamiyatimizni demokratiya va bozor tamoyillari sari o'zgartirish yo'li muayyan qiyinchiliklar bilan kechmoqda. Iqtisodiy sohada bu ishlab chiqarishning pasayishi, turmush darajasining pasayishi, siyosiy sohada ishsizlik, bu umumiy mustahkamlovchi g'oyaning yo'qolishi, ijtimoiy sohada islohotlarni amalga oshirishdagi qiyinchiliklar; ta'lim, ma'naviy qadriyatlarning pasayishi, alkogolizm, giyohvandlik va boshqa ijtimoiy hodisalarning kuchayishi.

Mamlakatimizda olib borilayotgan sotsiologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, demokratik o'zgarishlar davrida yoshlarimizning ko'pchiligida dunyoning u yoki bu aniq tasavvurlari, qadriyatlari, me'yorlari va munosabatlari tizimi yetishmaydi [1, 62]. Yoshlar orasida mehnat va vatanparvarlik kabi qadriyatlarga qiziqish sezilarli darajada kamaydi. Shunday qilib, mamlakatning butun axloqiy va ma'naviy tizimida tub o'zgarishlar yuz berdi. Shu bois, bugungi kunda yosh avlodni tarbiyalash, yoshlarga ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni singdirish jarayoni tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Ta'lim - bu ta'lim olayotgan shaxs ma'lum bir hodisalarni qadriyatlar yoki qadriyatlar sifatida tan oladigan jarayon. Ta'lim, eng avvalo, qadriyatlarni anglashdir. Xulq-atvor tarbiyasi bilan harakatlarni tarbiyalash o'rtasidagi bog'liqlik shundaki, birinchi tomon ikkinchisining belgilovchi momenti va motividir. Ta'lim nafaqat xabardorlik, balki qadriyatlarni tanlashdir. Qadriyatlarni to'g'ri va ongli ravishda tanlash hech bo'lmaganda eng muhim, aniqlovchi qadriyatlarning mazmunini ochmasdan mumkin emas. Ta'limning asosiy vazifasi - axloq va insonparvarlik dunyoqarashi nuqtai nazaridan qadriyatlarni tanlash hisoblanadi [3, 69].

Ta'lim jarayonida boshlang'ich yoki yuqori kasbiy, o'quvchilarning yangi bilimlarni o'zlashtirishi bilan bir qatorda, o'quvchilarning shaxsiyatini shakllantirish va dunyoqarashini shakllantirish, ularning asosini axloqiy qadriyatlar tashkil etadi. Yoshlarni tarbiyalash va ijtimoiylashtirish tizimini shakllantirish dolzarb ehtiyojdir, shuning uchun yagona ta'lim va pedagogik ijtimoiy makonni yaratish haqida gapirish kerak. Axloqiy asoslarni shakllantirishga kelsak, bu bolalar bog'chalarida hal qilinishi kerak bo'lgan asosiy vazifalardan biri bo'lib, u erda bolalarga kelajakda ularning xatti-harakatlariga ta'sir qiladigan asosiy xatti-harakatlar qoidalari va axloqiy me'yorlar singdiriladi.

Darslarda va sinfdan tashqari mashg'ulotlarda o'qituvchi bolaning ma'naviy yuksalishda yordam berishi mumkin, uni har kuni mahalliy va jahon adabiyoti mualliflari asarlari bilan tanishtirish, qulay jamiyat yaratish, turli ko'rgazmalar, muzeylar, spektakllarni ziyorat qilish, tanishtirish. uni mamlakat madaniyati tarixi bilan tanishtirib, turli suhbatlar o'tkazdi [3, 78].

Ta'limning umuminsoniy maqsadi - jamiyatga va o'ziga nisbatan insonparvarlik bilan yo'naltirilgan yuksak axloqiy, ijtimoiy faol shaxsni shakllantirish, shaxsda umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirishdir. Yosh avlod tarbiyasi doimiy, bardavom g'oya va qadriyatlarga asoslanishi kerak. Shu bois, bugungi kunda ta'lim tizimining mafkuraviy asosi sifatida axloq tamoyillarini, zamonaviy ta'lim va tarbiyada esa ta'limni insonparvarlashtirish tendensiyalari, e'tiqod, muhabbat, erkinlik qadriyatlariga qaytish tobora kengroq joriy etilishi zarur.

Aynan ta'lim olish jarayonida inson unga turli xil qadriyatlar, me'yorlar, qonunlar va qoidalarni tushunishga imkon beradigan bilimlarni o'zlashtiradi, ularsiz hech qanday jamiyat mavjud bo'lmaydi, ularsiz inson aqlli va faol fuqaro sifatida mavjud bo'lolmaydi. Shaxsning rivojlanishi uning gumanitar madaniyatining asosiga aylangan axloqiy qadriyatlar tizimini rivojlantirishga yordam beradi. Shu sababli, ta'limni insonparvarlashtirish shaxsning ma'naviy qadriyatlarni ongli ravishda tanlashini ta'minlaydi va unda axloqiy qadriyatlar tizimini shakllantiradi.

Ta'lim tizimi inson tabiatining yaxshi tomonlarini rivojlantirishga yordam berishi va yomon tomonlarini rivojlanishiga yo'l qo'ymasligi kerak. Yuqoridagilardan xulosa qilishimiz mumkinki, yoshlarga oid siyosat va navqiron avlod ta'lim-tarbiyasidan kelib chiqib, yosh avlodni tarbiyalash va ijtimoiylashtirish, bu borada butun jamiyatni birlashtirish borasida ko'plab ma'naviy-axloqiy ishlar qilinishi kerak, vatanparvarlik va fuqarolik asoslari, ijtimoiy adolat va axloq tamoyillarini qaror toptirish zarurdir. Yer yuzidagi hayotning zaruriy uyg'unligiga erishish va yovuzlikka qarshi turish faqat ma'naviy va axloqiy ichki takomillashtirish mumkin.

Xulosa o'rnida, shuni aytish kerakki, bunday sharoitda yosh avlodning qadriyatga yo'naltirilgan faoliyatida ezgulik, go'zallik va haqiqat g'oyalarini targ'ib qiluvchi umuminsoniy qadriyatlarga yo'nalishni shakllantirish muhim yo'nalish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Алдашева А. Б. Ценности, ценностные ориентации молодежи Кыргызстана [Текст] // Актуальные проблемы образования на современном этапе: Материалы междунар. науч-практ. конф. — Б., 2002. — С. 154–162.
2. Амонашвили Ш. А. Размышления о гуманной педагогике [Текст]. — М.: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 2009. — С. 156.
3. Воспитательная деятельность педагога [Текст] / И. А. Колесникова, Н. М. Борытко, С. Д. Поляков, Н. В. Селованова. — М., 2005. — 217 с.
4. Шиянов Н. Е., Котова И. Б. Идея гуманизации образования в контексте отечественных теорий личности [Текст]. — Ростов — на — Дону, 1995.
5. Попова Е. В., Пушкарева Т. В. Интериоризация в контексте проблемы социальной детерминации [Текст] // Современные проблемы науки и образования. — 2012. — № 1. — С. 58.